

EXAMENSARBETE I PSYKOLOGI
FILOSOFIE KANDIDAT

Hösten 2011
Sektionen för lärande och miljö

Attityder till två olika brottstyper och till att hålla förhör med misstänkta gärningsmän

Författare

Linda Martinusen
Sofie Stråhlén

Handledare

Ulf Holmberg

Examinator

Jens Agerström

Attityder till två olika brottstyper och till att hålla förhör med misstänkta gärningsmän

Attitydens omedvetna effekt är omöjlig att styra, då till exempel känslor såsom ilska, omedvetet kan påverka hur vi reagerar med vår omgivning. Med detta i åtanke undersökte föreliggande experiment huruvida det fanns någon skillnad mellan 44 kvinnor och 42 män, ur allmänheten, attityder till att hålla förhör med personer misstänkta för misshandel respektive skattebrott. Halva gruppen undersökningsdeltagare, läste en beskrivning av ett misshandelsfall och den andra gruppen ett skattebrottsfall, varefter deltagarna besvarade frågeformulär om attityder till kriminella respektive attityder till att hålla förhör med brottsmisstänkta personer. En två-vägs variansanalys med män och kvinnor samt brottstyperna som beroende variabler visade att misstänkta för misshandelsbrottet ansågs kunna förhöras med en signifikant lägre grad av humanitet, jämfört med personer misstänkta för skattebrott. En interaktionseffekt förelåg och simple effekt analyser visade att det var kvinnornas resultat som stod för interaktionseffekten. Kvinnorna hade mindre human attityd till våldsbrottslingar jämfört med männen och mer human attityd i förhållande till skattebrottslingar jämfört med männen. Männen visade likvärdig human attityd till både våldsbrottslingar som skattebrottslingar. Generellt negativa attityder till kriminella relaterade signifikant till mindre humana förhörsattityder.

The attitudes' unconscious effect is impossible to control and feelings like anger can unconsciously affect how the humans react in our environment. With that in mind, the experiment examines whether there are any differences between the 44 women and 42 men and their attitudes toward interrogation with suspected offenders, for assault and tax crimes. The half group of the participants, read a description about a case of assault and the other group, read a description about a case of tax crime, after which, the participants answered a questionnaire about attitudes towards criminals and attitudes to hold hearings with crimes suspects. A two-way analysis of variance of men and women, and crime types as dependent variables, showed that female participants thought that it would be more appropriate to interrogate suspects for assault crimes with a lower degree of humanity compared with people suspected of tax crimes. Men showed a comparable humane attitude to both violent criminals and tax offenders. Also, the women had less humane attitude to violence offenders compared to men and humane attitude to tax offenders compared to men. In general, negative attitudes to criminal related significantly to less humane interrogation attitudes.

nyckelord: attityd, förhör, objektivitetsprincipen, brottstyper, genuskillnader

Det är förutsatt att förhørsledare vid förhör av misstänkt gärningsman ska förhålla sig neutralt till den misstänkte i den meningen att förhørsledaren ska beakta objektivitetsprincipen och oskyldighetspresumtionen och inte till varje pris få fram ett erkännande. Det läggs stor vikt i att förhørsledarens attityd och beteende till den misstänkte är lika, oavsett den misstänktes kön, etnicitet och ålder men även vilken typ av brott han eller hon är misstänkt för.

Forskning av Roseman, Wiest och Swartz (1994) har dock visat att attityden och därmed beteendet kan variera, ofta omedvetet, beroende på situationen och de känslor den framkallar. Män och kvinnor i allmänhet tenderar att ha en stark attityd mot brott menar Johnson (2009) dock har forskning av Wärneryd och Walerud (1982) och United States Departments (1984) visat att många är toleranta mot och har överseende med till exempel skattebrott. Det var därför motiverat, som i föreliggande studie, att undersöka om olika typer av brott kunde ge skillnad i attityder och om dessa i sin tur skapade skillnad i tankar om hur ett förhör bör genomföras. Då män och kvinnor tenderar att hantera vissa attityder på olika sätt var det intressant att också undersöka om det även fanns skillnader ur ett genusperspektiv (Frodi, 1978). Givet att undersökningen ger skillnader i attityd vid de olika brotten kan resultatet av studien leda till en medvetenhet om det egna beteendet vid ett förhör. Denna kunskap kan framledes leda till ett utvecklande av förhör där förhørsledaren har bättre förutsättningar att förhålla sig objektiv till personen den förhör.

Begreppet attityd

Attitydbegreppet innehåller traditionellt sett enligt Angelöv och Jonsson (2000) tre olika komponenter som är urskiljbara från varandra. Dels finns en affektiv komponent som handlar om känslor, positiva eller negativa, som vi hyser mot attitydsobjektet ifråga, dels en intentionell komponent som syftar på vår beredskap att handla på ett visst sätt i förhållande till attitydsobjektet. Därtill finns en kognitiv komponent som avser de föreställningar och idéer vi har om en person, en situation, ett objekt eller ett koncept.

Affektiv komponent. Två vanliga former, enligt Clore och Schnall (2005) av affekt är sinnesstämning och känslor; båda är affektiva tillstånd. Ett affektivt tillstånd existerar när multipla system hos organismen simultant reflekterar samma reaktion. Forskare som Roseman et al. (1994) och Frijda, Kuipers och Schure (1989) har påvisat att en rad olika känslor ger olika karakteristiska handlingstendenser och motivationella mål. Roseman et al. (1994) och Frijda et al. (1989), identifierade olika karaktäristiska tankar, handlingstendenser och mål för de olika känslorna. Bland annat visade de att de som upplevde *ilska* kände blodet rusa och kände som att de skulle explodera, de tänkte på orättvisa och på våld mot andra människor, de kände för att skrika och att slå, de sade något elakt och ville såra och ge igen på någon. *Ilska* är en emotion som involverar ett begär att attackera för att såra en annan person, enligt Roseman et al. (1994). Denna motivationella aspekt av *ilska* gör en person redo att agera för att ändra situationen, att avlägsna den problematiska komponenten och att återskapa situationen som existerade före förseelsen.

Forskning av Clore och Schnall (2005) visade att förutom den fysiologiska effekten av att adrenalin pumpas ut vid affektiva erfarenheter och därmed hjälper till att befästa minnet för just den händelsen, fanns det också andra orsaker till att affektiva minnen är mer tillgängliga än kognitiva. Verplanken, Hofstee och Janssens (1998) resultat antydde att emotioner och känslor som var associerade med ett attitydobjekt var mer tillgängliga i minnet än tänkta upplevelser av samma objekt. Denna skillnad i tillgänglighet kan komma sig av att den affektiva komponenten är mer grundläggande och primitiv och kan snabbare plockas fram jämfört med den kognitiva. Affektiva utvärderingar tycks vara mindre komplexa och de behöver inte heller någon direkt sanningsverifikation, till skillnad från den mindre komplexa kognitionsbaserade utvärderingen.

Kognitiv komponent. Just *ilska* har rättspsykologisk relevans och forskning av Ask och Granhag (2008) har visat att *ilska* i allmänhet leder till mer förenklad bearbetning av information. En arg bedömare är mer benägen att tillämpa stereotypa antaganden och att knyta

händelser i sin omgivning till mänskliga, kontrollerbara orsaker istället för situationella och okontrollerbara orsaker. Clore och Schnall (2005) menar även att när en person fokuserar på uppgifter och hantering istället för objekt och bedömning, kan affekter ha indirekta effekter på attityden. Exempelvis kan affekten influera om en person använder kategoriserad information som t. ex stereotyper i motsats till individualiserad information, som t. ex personens beteende. Fabrigar, MacDonald och Wegener (2005) har föreslagit att attityder kan ses som en temporär konstruktion, att en person som tillfrågas att göra en attitydbaserad bedömning, skapar en attityd till objektet. När någon tillfrågas att rapportera attityder brukar, enligt Fabrigar et al. (2005), människor i allmänhet överväga enkel, tillgänglig information som de sedan integrerar i en övergripande bedömning av attityder. Clore och Schnall (2005) menar att Fiske (1982) påtalade att människor kan ha starka affektiva reaktioner även till individer som vi träffar för första gången. Vi gör det för att vi kategoriserar dem som medlemmar av en kategori, dvs. som en viss sort av individer, som vi redan har en affektiv reaktion till. Ett enkelt exempel är att de flesta människor troligen blir glada och förvåntansfulla när de ser en person utklädd till tomte även om de aldrig träffat personen förut. Detta beror på att den affektiva reaktionen *är* från tidigare upplevelser. Vi applicerar dessa tankar och känslor som då skapats på individen som just den kategorin, i detta fall jultomtar, råkar ha. Vidare menar Clore och Schnall (2005) att Fiske och Pavelchek (1986) har tillhandahållit en modell av både stegvis och kategoribaserad utvärdering som visar på att kategoriserad utvärdering sker först och följs av stegvist baserad utvärdering om kategoriseringen inte fungerar.

Intentionell komponent. Enligt Christianson och Montgomery (2008) kan det uppstå systematiska fel i våra bedömningar eftersom uppfattningar, till stor del styrs av subjektiva och inre faktorer som vi inte alltid är medvetna om. Människor har en bristande förmåga att uppfatta hur dessa partiska faktorer styr deras uppfattning. Vårt tänkande blir automatiskt och styrs av förutfattade meningar och vi har dålig insikt i de psykologiska faktorerna, som i verkligheten har betydelse för individens tänkande. Forskning om hur stereotypa föreställningar påverkar människors bedömningar har koppling till representativitetens regel med tillhörande representativitets bias. Bias är en typ av de systematiska "fel" som kan uppstå i vår bedömning av verkligheten och som innefattar en tendens att agera utifrån att han eller hon tror att en företeelse hänger samman med en annan eller eventuellt är representativ för en annan. Representativitetsregeln kan bli ett bias av två anledningar. Dels kan bilden av det typiska exemplet för den aktuella kategorin vara felaktig. Dels kan det leda till att man bortser från andra faktorer, förutom typexemplet, som också bör påverka bedömningen (Christianson och Montgomery, 2008).

Attityd och brott

Sociala influenser och normer påverkar vår attityd och vårt beteende enligt Passer och Smith (2001). Många av dessa sociala normer är implicita och outtalade men de kan styra vårt dagliga beteende utan att vi är medvetna om det. De som inte delar dessa principer kan ses som avvikande från den sociala normen. Angelöv och Jonsson (2000) menar att grupper av avvikare varierar historiskt sätt men det finns en del avvikargrupper som kan ses som mer historiskt konstanta, t. ex kriminella. Alla kriminella betraktas inte som avvikande. Inbrottstjuv, mördare, misshandlare och langare anses oftare vara avvikande anser Angelöv och Jonsson, jämfört med ekonomiska brottslingar eller företagare som bryter mot miljölagarna. Brott som strider mot samhällets normer för vad som är acceptabelt och moraliskt försvarbart väcker enligt Ask och Granhag (2008) starka negativa känslor. En upplevelse av en känsla för med sig ett kognitivt innehåll vilket gör att människor gör bedömningar på olika sätt beroende på sitt känslotillstånd. Det finns mängder av forskning (se t.ex., Johnson, 2009; McCorkle, 1993; Stalans & Diamondt, 1990) som undersöker attityder mot brott och hur attityder påverkar bestraffningspreferensen hos allmänheten, d v s vilket straff som bör utmätas på ett specifikt brott. Genom att begrunda processen i vilken människor bildar sina attityder till brott och bestraffningspreferenser kan man också få en idé om hur den intentionella komponenten påverkas av affekter såsom ilska.

Enligt Johnson (2009) är ilska mot brott en signifikant prediktor av attityder för bestraffning. Endast en handfull deltagare i Johnsons studie uttryckte liten eller ingen ilska över brott. Deltagarna i Johnsons studie, var nästan jämnt fördelade över de tre högsta kategorierna på skalan, där 30.2 procent indikerade hög ilska vid tanke på brott. Studien visade också att höga mått av ilska gav större sannolikhet för support av hårda bestraffningsprinciper. Trots att studier om sanktionsattityder i det stora, har fokuserat på hur det kognitiva, demografiska och bakgrundsvariabler korrelerat med dessa attityder, är Johnson av åsikten att det är klart att attityder till bestraffning även har en affektiv komponent.

I McCorkles studie (1993) fann man att olika brott väckte olika attityder. I Johnsons (2009) studie visade resultaten övervägande åsikter *för* strängare straff vid återfall i brott (36.0 %, huvudsaklig åsikt och 40.3 %, stark åsikt) i jämförelse med resultaten helt emot eller tveksamma till strängare straff (7.9 % av åsikten som starkt motsätter sig och 15.8 %, som i huvudsak motsätter sig). Skattebrott tenderar, enligt Wärneryd och Walerud (1982) relatera till ålder och tillgänglighet. Yngre personer, under 35 år, erkänner oftare skattebrott än äldre och detta kan bero på attityder till just brottet. Att ett skattebrott inte uppfattas som ett allvarligt brott och därmed finns inte insikten om allvaret kring brottsligheten menar Wärneryd och Walerud.

Det har antytts att de flesta lekmän uppfattar ett visst typbrott med dess egenskaper och kännetecken som mer allvarliga än de faktiskt visar sig vara när de kommer upp i rätten. Stalans och Diamondt (1990) undersökte om utdömda straff för ett visst brott ansågs vara för milda eller för stränga. De menar att de personer som föredrog strängare straff kan felaktigt se på själva brottsfallet som tillhörande ett allvarligare typbrott än det faktiskt är. De kan också utan stöd för det se på brottet som att det har utförts av en förövare som är flergångsförbrytare, eller att brottet orsakat allvarlig skada. Detta visar på att den emotionella påverkan som kommer ur ett visst brott kan påverka hur en person relaterar till hur brottslingen bör behandlas. Försöksdeltagarnas syn uppkommer genom en av två processer: erinran eller uppbyggnad. Vid *erinran* minns respondenterna tidigare kunskap om kriminellas karaktärsdrag som de uppfångat genom massmedia, mellanmänskliga samtal eller direkt erfarenhet (accessability bias). Vid *uppbyggnad* konstruerar respondenter ett scenario som de upplever är det mest sannolika för det aktuella brottsfallet som de förevisats. Respondenterna skapar en föreställning om händelser från yttre ledtrådar istället för att finna information från minnet (simulations heuristic). Stalans och Diamondt (1990) menade att individerna föreställde sig de för brottsfallet typiska, karaktäristiska drag när de svarade på abstrakta frågor om påföljdens svårighetsgrad. Detta ger en indikation på att den grad av svårighet ett visst typbrott uppfattades ha, signifikant formade uppfattning om hur svår påföljden skulle vara. Stalans (1993) har föreslagit att två olika processer kan ligga bakom hur bestraffningspreferenser formas. Stalans (1993) studie visade att deltagarnas val av straff, dvs hur de menar att de kriminella bör behandlas, är beroende av den omgivande kontexten. Om människor minns historier som innefattar svåra, men också lätta skador litar de gärna på de minnena. De bildar sin uppfattning på dessa grunder och om kontexten ändras, ändras också bestraffningspreferensen. Stalans (1993) visar också att massmedias uppmärksamhet och förmedling av våldsamma brott påverkar bestraffningspreferensen. Studien tillförde starka bevis för att människor använder sig av *availability heuristic*. Det vill säga, bedömning görs efter vad vi kan minnas, istället för efter fullständiga uppgifter, när bestraffningspreferenser formas vid abstrakta fall. Enligt Stalans resulterade denna process ibland i åsikter som baserats på fördomsfullhet till vissa brottsfall. I en studie av Melvin, Gramling och Gardner (1985) fördes det fram att polisen inte allt för sällan antogs för att ha just dålig attityd mot kriminella och av den anledningen framtogs attitydsskalan Attitudes Toward Prisoners (ATP). Attitydsskalan mäter attityder mot kriminella personer, detta efter ett uppmärksammat attitydproblem inom poliskåren i USA. Melvin et al. (1985), beskriver i sin artikel polisens attityd till intagna, före detta intagna och misstänkta, som pågått i vissa delar av USA. Melvin et al. (1985) menade att polisen, men även kriminalvårdare och frivårdsinspektörer, hade utifrån sin attityd ett ansvar i hur

fängelsekundens tid i fängelset kom att hanteras och upplevas, men också hur tiden efter avtjänad tid kom att bli. De som är verksamma som polis, kriminalvård eller frivårdsinspektör är också de som har en konkret kontakt med de intagna eller före detta intagna.

Genusskillnad i attityder

I en undersökning om män och kvinnor blir lika arga vid provokation, undersökte Frodi (1978) både fysiska och psykiska reaktioner genom att mäta ökning i diastoliskt blodtryck, hjärtslag och electrodermal responses (förändringar av den elektriska ledningsförmågan i huden) samt att dokumentera reaktioner mot deltagarens partner. Resultaten var konsekvent och genomgående signifikanta över hela studien. Provocerade män och kvinnor blev båda mer arga, ogillade sina partners mer och var båda mer aggressiva mot sina partners i jämförelse med den oprovocerade gruppen. Det föreföll som att både män och kvinnor blev provocerade, men inte onormalt provocerade i förhållande till den manipulerade situationen. De kände sig lika arga och visade lika mängd av aggressivt beteende. Även de fysiologiska responserna, menade Frodi, visade på likheter könen emellan.

Frodi (1978) påtalar att de båda könen använde sig av olika strategier för att klara av känslor av ilska. Männen tankar upptogs av ilska eller att de blev emotionellt uppjagade, d v s tankarna hade en aggressionsförstärkande egenskap. Kvinnorna antog en annan strategi, nämligen att hantera ilskan genom att de lät tankarna upptas av icke-aggressiva tankar. En teori enligt Frodi är att kvinnor helt enkelt inte gärna vill uppleva ilska eller att de föredrar att ge den som provocerade en andra chans. Kvinnor och mäns attityder gentemot brott visade sig vara i många fall mycket lika. De skillnader som upptäcktes var mer grader av skillnader än absoluta motsatser enligt Applegate, Cullen och Fishers (2002) studie. Kvinnor hade bland annat en starkare fallenhet till att vara mer skyddande än män, enligt Hurwitz och Smithey (1998). Kvinnor upplevde mer rädsla och var mer oroliga beträffande straff av brott och utförande av brott än männen. Hurwitz och Smithey fann inte direkt att könsskillnader var de mest förklarande faktorerna till skillnaderna, utan att främst ålder och inkomst hade stor påverkan på attityder till brott. Författarnas resultat visade att kvinnor, jämfört med män, visade litet intresse till att utdöma alternativa påföljder såsom villkorlig dom eller att förkorta straff på grund av gott uppförande.

Studier av Applegate, Cullen och Fisher (2002) samt McCorkle (1993) visade vidare att både män och kvinnor ansåg att gärningsmän oftast blir dömda till lägre straff än vad som ansågs lämpligt. Sprott (1999) fann att främst kvinnor ansåg att brottslingarna fått felaktiga domar. Kvinnornas åsikter om att brottslingar får för låga straff berodde, enligt Sprott, mestadels på att kvinnorna ansåg att det fanns ett samband mellan för låga straff och ökad brottslighet. Detta visar, i likhet med Johnsons (2009), McCorkles (1993) och Stalans och Diamondts (1990) studier, att attityder till brott påverkar den intentionella komponenten.

Fokus och avgränsning.

Tidigare forskning av Roseman, Wiest och Swartz (1994) samt Frijda et al., (1989) har påvisat att en rad olika känslor, som att affekter ger olika karakteristiska handlingstendenser och motivationella mål. Enligt Johnson (2009) är ilska en känsla som ofta uttrycks vid tanken av olika brott. Annan forskning har dock visat att många är toleranta mot och har överseende med skattebrott (Wärneryd och Walerud, 1982; United States Departments, 1984). Detta kan resultera i att två olika brott, påverkar en persons handlingstendenser och motivationella mål på olika sätt. Till exempel kan en stark känsla som ilska influera en person att använda kategoriserad information som t. ex stereotyper menar Ask och Granhag (2008); Clore och Schnall (2005) och Fabrigar, et al., (2005) men den kan också skapa en tendens, menar Stalans och Diamondt (1990), att se brottet som mer allvarligt än det i verkligheten är.

De personer som oftast håller förhör är polis och åklagare. Enligt rättegångsbalken 23:4 samt föreläsningskompendium, *Polisförhör med misstänkta* (Kronkvist & Skoglund, 2007), från Växjöns polishögskola är polisens utredningsarbete reglerat i lagar och förordningar, såväl

internationellt som nationellt. Själva förhörstaktiken är däremot i stort sett oreglerad. Det finns dock ett antal grundläggande principer kring objektivitet, skyndsamhet och hänsyn. Objektivitetsprincipen speglar principen om en rättvis rättegång och är en förutsättning för att kunna anamma principen om oskyldighets presumtion. Nämnade princip innebär ett krav på att domstolarna och myndigheterna skall, förutom att beakta allas likhet inför lagen också vara sakliga och opartiska. Dock kan ilska, exempelvis över ett brott, mer eller mindre per automatik leda till förenklad bearbetning och stereotypa antagande vilket äventyrar upprätthållandet av objektivitetsprincipen (Ask och Granhag, 2008).

Studiens syfte är att försöka fastställa om attityder till viss typ av brott påverkar en persons förmåga att förhålla sig objektiv till attitydsobjektet. Mer precist, kan en person i ett tänkt förhör vara lika human respektive dominant i sin attityd mot den misstänkte oavsett vilket brott den misstänkte är misstänkt för? Studien söker även svar på om det finns skillnader i detta avseende mellan kvinnor och män, det vill säga om något av könen blir mer påverkade av något brott och om det får olika resultat i attityder om hur ett förhör bör utföras. Med studien vill vi utföra en grundläggande undersökning för att ta reda på om det överhuvudtaget finns någon skillnad i attityder till två olika brottstyper, mellan könen och om denna eventuella skillnad har ett samband med en persons benägenhet att vara mer dominant eller mer human i sin attityd till förhör. Undersökningen omfattar, av tillgänglighetsskäl, deltagare som *inte* är yrkesverksamma förhørsledare. Studien avgränsar sig till att beakta förhållningssättet eller bemötandet som kan förekomma i ett tänkt förhör. Utifrån tidigare forskning är det rimligt att anta att två olika brott, ett misshandelsbrott och ett skattebrott, kan resultera i att attityden till brotten och därmed attityden till förhör skiljer sig åt. Då män och kvinnor tenderar att hantera vissa attityder på olika sätt (Frodi, 1978), är det också rimligt att anta att det finns skillnader i män och kvinnors attityder till de olika brotten och hur misstänkta bör förhöras. Med utgångspunkt i dessa antaganden har en frågeställning och tre hypoteser formulerats:

Vid ett tänkt förhör, tenderar försöksdeltagarens attityd mot en misstänkt att variera beroende på om den misstänkte är misstänkt för misshandel kontra skattebrott och finns det några skillnader utifrån ett könsperspektiv?

H₁: Män och kvinnor har en mer dominant attityd till att förhöra en person misstänkt för misshandel jämfört med en person misstänkt för skattebrott.

H₂: En generellt negativ attityd till brottslingar, relaterar till en mer dominant än humanitär attityd till förhör med brottsmisstänkta personer.

H₃: Män har, jämfört med kvinnor, en mer dominant attityd till att förhöra både en person misstänkt för misshandel och en person misstänkt för skattebrott.

Metod

Deltagare

Enkäterna har delats ut till en allmän population. Eftersom populationen i undersökningen är stratifierat slumpmässigt utvalda går det att sluta sig till att våra försöksdeltagare inte varierar allt för mycket avseende den personliga skillnaden. Enkäten har delats ut till 100 personer, 86 personer har svarat på enkäten varav 44 är kvinnor och 42 är män. Åldern på deltagarna varierar mellan 22 och 75 år ($M=45.13$, $SD= 13.84$). Nio personer har blivit utsatta för brott under det senaste året, dock har det inte tagits någon hänsyn till dessa 9 personer i studien då det var tämligen få personer som utsatts för brott. Fördelningen var lika fördelad över brott och kön.

Procedur

Rekryteringen har skett genom att, i syfte att säkra anonymitet, nyckelpersoner har utsetts. Dessa nyckelpersoner har i sin tur delat ut enkäter till arbetskamrater och bekanta, dvs vi har

använt oss av ett bekvämlighetsurval. Detta har också resulterat i att övervägande delen av de enkäter som delats ut också har lämnats in. Deltagarna har inte informerats exakt om vad undersökningen gäller då detta skulle äventyra undersökningens syfte, som förhållningssätt till typ av brott. Deltagarna fick dock information om att undersökningen gäller attityder till brott och utvecklandet av förhör samt upplystes om hur de kommer i kontakt med uppsatsförfattarna. Deltagarna har informerats om att allt som sägs och antecknas kommer att behandlas konfidentiellt, deltagarna har också fått information om hur de kan få ta del av den färdiga uppsatsen.

Försöksdeltagarna har, som en manipulerande faktor, fått ta del av beskrivningen av ett av två brott; ett misshandelsfall eller ett skattebrottsfall. De båda brotten har valts ut från Notisiums register (Svernlöv, 1996) genom att söka ur rättsfall från Högsta Domstolen med sökorden misshandel respektive skattebrott. De aktuella brotten har sedan valts ut genom att jämföra den påföljd som dömts ut av Högsta Domstolen, båda brotten har resulterat i åtta månaders fängelse. Brotten har beskrivits för deltagaren genom exakt den text som den står beskriven i Nytt Juridiskt Arkivs rättsfallsbeskrivning. Båda brotternas beskrivning understiger 15 rader av text, se bilaga 1.

Båda brotten har manipulerats, namn har bytts ut till initialer eller ersatts med etnicitetsneutralt namn. Detta i syfte att få kön-, etnicitets- och åldersneutrala rättsfall. I misshandelsbrottet stod den misstänkte även åtalad för olaga hot, denna åtalspunkt togs bort då det var önskvärt att båda brotten endast innehöll en förseelse. Då olaga hot oftast resulterar i dagsböter är risken liten att det nämnvärt påverkat det slutliga straffet på åtta månader. Brotten har delats upp geografiskt dels som en minimering av risken att deltagarna blir varse om att det finns två olika brott, vilket hade kunnat påverka resultaten, men också för att underlätta hanteringen av data. 45 deltagare i Sundsvall har fått ta del av fallet om ett skattebrott, 21 var kvinnor och 24 var män. 41 deltagare från Landskrona har fått ta del av fallet om ett misshandelsbrott, 23 var kvinnor och 18 var män.

Material

Två olika enkäter har använts för att kunna få svar på vår frågeställning. Den första enkäten, *Attitudes Towards Prisoners (ATP) scale* (Melvin, Gramling och Gardner, 1985) består av 36 påståenden om kriminella personer. Påståendena placerades i ett format med fem svarsalternativ. Uppskattningsskalan sträcker sig från 1 (misstycker starkt) till 5 (instämmer helt) där 1 representerar den mest negativa attityden mot intagna och 5 representerar den mest positiva attityden mot intagna. Högt värde på ATP innebär att deltagarna har en mer positiv inställning till kriminella i fängelse medan de med låg ATP har en mer negativ inställning till dessa personer ifråga. Exempel på påståenden är; *de flesta kriminella personer är obegåvade* eller *Kriminella människor är vare sig bättre eller sämre än oss andra*.

Den andra enkäten berör frågor om förhör och består av 14 frågor, med skalan 1 (inte alls) till 7 (mycket) som exempelvis; *I vilken utsträckning anser du att förhørsledaren kan visa aggression mot misstänkt gärningsman under förhören?* (Holmberg och Christiansson, 2002).

Den andra enkäten resulterar i två olika variabler (index, d.v.s. summan av värden), en dominansvariabel, DOMVAR (frågorna; 2, 3, 5, 6, 8 och 10), och en humanitetsvariabel (frågorna; 1, 4, 7, 9, 11, 12, 13 och 14), HUMVAR. Utöver dessa enkäter, och ett av de två brotten, har också den demografiska frågan om könstillhörighet lagts till, se bilaga 2.

I början av frågeformuläret finns en demokratisk fråga, gällande vilken känsla som deltagaren närmast kan erinra när de tagit del av brottsfallet. Känslan deltagaren kunde välja på var rädsla, sorg, frustration, avsky, ilska, ogillande eller ingen eller annan känsla. Denna fråga valdes att plockas bort ur undersökningen då frågan ligger utanför frågeställningen.

Etiska överväganden

Vid undersökningen har deltagarna meddelats om att undersökningen är frivillig och kan när som helst avslutas. Deltagarna har endast delvis informerats om undersökningens syfte, detta

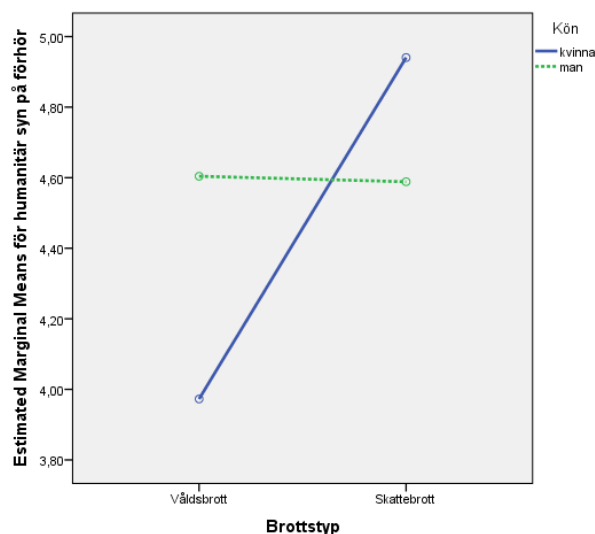
för att det annars fanns risk att syftet med undersökningen äventyrade t ex förhållningssättet till ett visst typ av brott. Om deltagarna fått för mycket information kring undersökningens syfte kunde eventuellt deltagarna svarat annorlunda än vad de egentligen gjorde. Deltagarna har informerats om att allt som sägs och antecknas kommer att behandlas konfidentiellt. Endast myndiga deltagare har använts i studien.

Resultat

Beträffande attityden till att hålla ett dominant förhör visade två-vägs variansanalys ingen skillnad mellan våldsbrott ($M= 2.64, SD= 1.02$) eller skattebrott ($M= 2.78, SD= 0.92$). Samma analys visade ej heller någon skillnad mellan män ($M= 2.85, SD= 1.03$) och kvinnors ($M= 2.59, SD= 0.88$) syn på att hålla dominant förhör. Således avslöjade analysen inte någon huvudeffekt. Ej heller kunde någon interaktionseffekt konstateras.

En två-vägs variansanalys avseende män och kvinnors syn gällande grad av humanitet vid förhör med vålds- och skattebrottslingar. Analysen visade på en huvudeffekt för *brottstyp* innebärande att misshandelsbrottslingar anses kunna förhöras med en signifikant lägre grad av humanitet ($M = 4.25, SD = 0.80$) jämfört med skattebrottslingar ($M = 4.75, SD = 0.95$), $F(1, 82) = 6.62, p = < 0.05, \eta^2 = 0.08$). Effektstorleken är liten. Kön visade inte på någon huvudeffekt avseende det humanitära förhållningssättet. Däremot kunde, vilket framgår av figur 1, en interaktionseffekt konstateras $F(1, 82) = 7.06, p = < 0.01, \eta^2 = 0.08$.

En simple effect-analys visade, genom oberoende *t*-test, att män var signifikant mer humanitära ($M = 4.60, SD = 0.75$) i sin syn på att förhöra våldsbrottslingar än vad kvinnorna var ($M = 3.97, SD = 0.74$), $t(39) = 2.7, p=0.01, d = 0.94$, vilket visade på en stor effekt. När det gällde synen på hur mycket humanitet man bör visa skattebrottslingar, förelåg ingen skillnad mellan män och kvinnor.

Figur 1.

Interaktionseffekt mellan brottstyp och kön relaterat till en humanitär syn på förhör. $N=86$. Kvinnor har en signifikant mer humanitär syn på att förhöra skattebrottslingar jämfört med våldsbrottslingar ($p<0,01$).

Vid en simple effect-analys av respektive kön för sig framkom att kvinnor var signifikant mer humana i sin syn på att förhöra skattebrottslingar ($M=4,94, SD=1,15$) jämfört med att förhöra våldsbrottslingar ($M=3,97, SD=0,74$), $t(33) = 3,28, p<0,01, d=1,04$ vilket visade på en stor effekt. Män skilde sig inte i synen på att förhöra skatte- eller misshandelsbrottslingar.

När det gäller synen på kriminella i fängelse, ATP, visade oberoende *t*-test att det inte fanns någon skillnad mellan män och kvinnor. På medianen dikotomiserad ATP till ATP hög och låg (ATPHL), ställt i kombination med kön visade ingen huvudeffekt för kön och ingen interaktionseffekt i relation till den humanitära attityden att hålla förhör. Variabeln humanitet analyserad i en två-vägs variansanalys med grupperna ATPHL samt typ av brott, visade på en huvudeffekt för ATPHL, $F(1, 76) = 5.75, p = < 0.05, \eta^2 = 0.07$). Deltagare med en mer negativ attityd till kriminella i fängelse, låg ATPHL, var mindre benägna att visa humanitet i förhör ($M = 4.3, SD = 0.96$) jämfört med respondenter som hade en mer positiv inställning till kriminella, hög ATP, ($M = 4.79, SD = 0.84$). Effektstorleken var liten och ingen interaktionseffekt kunde konstateras.

Diskussion

Denna studie har behandlat frågan om attityden mot en misstänkt varierar beroende på om den misstänkte är misstänkt för misshandel kontra skattebrott och om detta i sin tur har någon effekt på attityden till att hålla ett förhör. Studien har också undersökt om det finns en eventuell skillnad i detta avseende ur ett könsperspektiv.

Studien har ett signifikant resultat för första hypotesen genom att visa på skillnader mellan de båda brotten när det gäller attityden till att förhöra den misstänkte. Deltagarna som tagit del av misshandelsbrottet visade en mer negativ attityd till den misstänkte och de var mindre benägna att visa humanitet i förhör jämfört med deltagarna som tagit del av skattebrottet. Deltagarna som tagit del av misshandelsbrottet ansåg i lägre grad att förhørsledaren borde vara lugn, vänlig, tillmötesgående, empatisk etc. jämfört med deltagarna som tagit del av skattebrottet. Dock fanns det inga signifikanta skillnader i den dominanta variabeln innebärande att deltagarna från båda brotten anser i samma utsträckning att en förhørsledare kan vara, eller inte kan vara, negativa, ovänliga, nonchalant, aggressiva osv. mot den misstänkte. Hypotesen får dock ett visst stöd genom att ett resultat som visar lågt i humanitet kan tolkas som mer dominant jämfört med ett resultat som visar högt i humanitet.

Både brottet i sig och attityden till kriminella har visat på signifikanta skillnader, dock ingen interaktionseffekt. Resultaten innebär att det finns två faktorer som påverkar mot ett mindre humant förhör, *brottet* i sig men också en *negativ attityd* till kriminella. Typ av brott modifierar dock inte den effekt som en negativ attityd har på förhöret. Om deltagaren av någon anledning inte påverkas affektivt av brottet kan han eller hon ändå bli påverkad i sin attityd till ett förhör genom sin negativa inställning till kriminella, en inställning som enligt Melvin, Gramling och Gardners (1985) studie tenderar att vara relativt vanlig bland annat hos poliser. Detta resultat går också i linje med Angelöv och Johnssons (2000) traditionella attitydbegrepp om tre olika komponenter som är urskiljbara från varandra. Själva brottet kan hänföras till den affektiva komponenten då brottet kan trigga en viss känsla men även ge upphov till en viss sinnesstämning. Båda är enligt Clore och Schnall (2005) en typ av affekt. Den negativa attityden till den kriminelle kan hänföras till den kognitiva komponenten då det sätter igång en viss föreställning som personen har om den kriminelle. Båda dessa komponenter påverkar i sin tur synen på hur ett förhör bör hållas, det vill säga, de påverkar den intentionella komponenten.

Resultatet kan innebära att det inte är frågan om en följd av effekter; att det inte är så att det är brottet som påverkar så personen får en mer negativ attityd till den misstänkte, och att den attityden i sin tur påverkar personens attityd till förhöret. De två faktorerna tycks påverka attityden till förhöret var för sig. Själva brottet skapar en mindre human attityd till förhör, det vill säga den affektiva komponenten påverkar den intentionella komponenten direkt. Dock är effektstorleken enligt Cohens *d* liten (Cohen, 1992). En mer negativ attityd till kriminella skapar också en mindre human attityd till förhör, den kognitiva komponenten påverkar den intentionella komponenten direkt. Även här är effektstorleken enligt Cohens *d* liten.

Resultatet av studien går i linje med Passer och Smiths (2001) och Angelöv och Jonssons (2000) beskrivningar om att våldsbrottslingar är en grupp som i högre utsträckning anses vara avvikare från de sociala normerna än ekonomiska brottslingar. Misshandelsbrottet strider mot

samhällets sociala normer och kan ha väckt starka negativa känslor (Ask & Granhag, 2008). Upplevelsen av den känslan kan vidare ha fört med sig att deltagarna gjort bedömningar beroende på sitt känslotillstånd. Roseman et al. (1994) och Frijda et al. (1989), visade bland annat att de som upplevde *ilska* uppvisade utåtagerande handlingstendenser såsom att de kände för att skrika och att slå och att ge igen på någon. *Ilska* är en emotion som involverar ett begär att attackera för att såra en annan person, enligt Roseman et al. (1994). Eventuellt är den mindre humana attityden till hur ett förhör bör utformas ett sätt att *ge igen* på gärningsmannen. Johnson (2009) visade också att *ilska* mot brott är en signifikant prediktor av attityder för bestraffning. Höga mått av *ilska* ger större sannolikhet för support av hårda bestraffningsprinciper vilket Johnson (2009) menade var ett tecken på att det förekommer en affektiv komponent när bestraffningspreferenser utvärderas. Föreliggande studie visar liknande resultat då det kan antas att känslan, dvs den affektiva komponenten, som brottet frambringar påverkar attityden till hur ett förhör ska utföras.

Studien visade också, i linje med andra hypotesen, att deltagare med en mer negativ attityd till kriminella i fängelse var mindre benägna att visa humanitet i förhör. Dock visade avsaknaden av interaktionseffekt att typ av brott inte modifierade den effekt som en negativ attityd till kriminella har på attityden till ett förhör. Detta talar för att deltagarna, i likhet med Fiskes (1982) teori (Clare och Schnall, 2005), har använt sig av kategoriserad information. Om deltagarna har använt sig av en kategorisering av gärningsmannen kan de ha skapat affektiva reaktioner till den, i studien, dikterade person. Dessa reaktioner kan vara olika starka beroende på vilket brott han eller hon påstås ha utfört. Troligen finns det skillnader i de ärvda affektiva reaktioner från tidigare upplevelser eller uppfattningar som deltagarna har för de båda typerna av förbrytare. Personen som misshandlat väcker troligen en starkare affektiv reaktion jämfört med personen som utfört ett ekonomiskt brott (Fiske, 1982 genom Clare och Schnall 2005). I likhet med Johnsons (2009) studie om attityder till bestraffning tycks den intentionella komponenten, dvs. variationen av attityder vid ett förhör, ha påverkats av den affektiva, men också den kognitiva komponenten.

Diskussion ur ett genusperspektiv

Den tredje hypotesen har endast delvis resulterat i signifikanta skillnader och då inte i linje med hypotesen. Kön visade inte på någon huvudeffekt avseende det humanitära förhållningssättet, dvs. det fanns ingen övergripande könsskillnad i humanitet över de båda brotten. Däremot kunde en interaktionseffekt konstateras innebärande att det i ett av brotten fanns skillnader mellan könen. I misshandelsbrottet var kvinnorna *mindre* humana i deras attityd till hur ett förhör bör utföras, resultatet visade på en stor effektstorlek enligt *Cohens d* (Cohen, 1992). Kvinnorna var också mindre humana i sin attityd till förhör vid misshandelsbrottet i jämförelse med det ekonomiska brottet. Även här var effektstorleken, enligt *Cohens d* stor. Resultatet visar också att det endast är kvinnornas resultat som påverkar till en interaktionseffekt. Männen resultat skiljer sig inte åt i bedömning av de båda brotten (se figur 1). Detta innebär, enligt denna studie, att männen anser att man en förhållningsledare bör visa lika mycket humanitet mot en våldsbrottsling som till en skattebrottsling. Innebörden av detta blir att hypotes ett, att män och kvinnor har en mer dominant attityd till att förhöra en person misstänkt för misshandel jämfört med en person misstänkt för skattebrott, endast har stöd när det gäller kvinnorna. När det gällde synen på hur mycket humanitet man bör visa skattebrottslingar, förelåg ingen skillnad mellan män och kvinnor. Inte heller fanns det någon skillnad mellan könen vad gäller attityden till kriminella i fängelse (ATP). Att det inte finns någon skillnad mellan könen i ATP visar att hypotes 2 får stöd både när det gäller män och kvinnor då studien visat att en generellt mer negativ attityd till kriminella i fängelse relaterar till mindre human attityd till förhör. I samma analys, huruvida det fanns samband mellan den dominant variabeln och typ av brott vs kön visades inga signifikanta skillnader. Män och kvinnor har, oavsett våldsbrott eller skattebrott, i stort sett samma eller liknande attityd beträffande dominans i ett förhör.

Grossman och Wood (1993) menar att kvinnor känner mer intensiva känslor än män och att detta är skillnader som uppkommer redan från unga år. Vidare visade Hurwitz och Smitheys

(1998) studie att kvinnor hade en starkare fallenhet till att vara mer skyddande än män och att kvinnor upplever mer rädsla och är mer oroliga beträffande straff av brott och utförande av brott än männen. I motsatts visade Applegate et. al. (2002) studie om kvinnor och mäns *attityder gentemot brott* på likheter mellan könen, de skillnader som upptäcktes var mer grader av skillnader än absoluta motsatser. Frodi (1978) upptäckte dock att även om män och kvinnor blir lika arga vid *provokation*, använde de båda könen sig av *olika strategier* för att klara av känslor av ilska. Männen tankar upptogs av ilska, de blev mentalt uppjagade medan kvinnorna hanterade ilskan genom att låta tankarna upptas av icke-aggressiva tankar. Frodis (1978) studie kan, trots delvis motstridiga resultat från andra forskare (se Grossman & Wood, 1993; Hurwitz & Smithey, 1998), förklara skillnaderna mellan könen i föreliggande studie. Oavsett om båda könen blivit likvärdigt känslomässigt påverkade eller inte vid misshandelsbrottet, kan de ha valt olika strategier för att klara av situationen. Detta har visat sig som skillnader i humanitet vid tankarna om förhørsutveckling, skillnaderna är däremot inte så stora att de tippas över till att ge mer dominant attityd vid tankar om förhör. Kvinnorna tycks ha blivit särskilt påverkade av misshandelsbrottet då de, i studien, har visat på mindre humanitet vid misshandelsbrottet jämfört med det ekonomiska brottet. Eftersom attityden till kriminella är lika mellan könen kan det innebära att det är brottet i sig som påverkar kvinnorna till skillnaderna i humanitet mellan de olika brotten. Ur denna aspekt ger studien stöd för Grossman och Woods (1993) och Hurwitz och Smitheys (1998) teorier att kvinnor upplever starkare känslor vilket i sin tur kan påverka en persons handlingstendenser (Roseman et al., 1994; Frijda et al., 1989). Spratt (1999) fann också skillnader i män och kvinnors åsikter om *straff*. Skillnaderna bottnade i att kvinnorna ansåg att det fanns ett samband mellan för låga straff och ökad brottslighet vilket också styrker Frodis (1978) resultat. Om kvinnor, i enlighet med Hurwitz och Smitheys (1998) studie, har en tendens att vara mer skyddande, mer rädda och oroliga beträffande utförande av brott än männen kan de handla med en annan strategi än männen dvs. de handlar utifrån oro och rädsla över ökad brottslighet. Samma oro och rädsla kan även skapa en tendens att vara mindre human i tankarna om hur ett förhör bör utvecklas. Resultatet talar i mångt och mycket emot de antaganden som tenderar att florera i samhället, att kvinnan är en "snällare" person och som bör vara hemma och ta hand om barn och hem (Grossman & Wood, 1993). Detta visar även Haghghi och Lopez (1998) studie att kvinnor inte alltid är som stereotypen i samhället speglar, utan ofta kan ha en mer dominant attityd som t ex att vilja döma till hårdare straff och heller inte förespråkar avkortat fängelsestraff för gott uppförande. När det gäller synen på kriminella visade studien inte på någon skillnad mellan könen. Detta tyder på att män och kvinnor, i samma eller liknande utsträckning, använder sig av kategoriserad information. Troligen finns det inga skillnader mellan könen i de olika i de ärvda affektiva reaktioner från tidigare upplevelser eller uppfattningar som deltagarna har för de båda typerna av förbrytare (Fiske, 1982 genom Clore och Schnall, 2005).

Begränsningar

Studien kan ifrågasättas ur ett metodiskt perspektiv, som t ex att deltagarna för respektive ort läser om ett brottsfall och när de ska svara på frågorna om vilken attityd de har till kriminella, kan det finnas risk för att deltagare inte har det aktuella fallet i åtanke när de svarar på frågorna. Flera av deltagarna verkar ha missat uppmaningen att ha det beskrivna brottsfallet i åtanke då de svarar på frågorna eftersom dessa deltagare har meddelat att deras svar varierar beroende på vilket brott den kriminella har utfört. Risk finns att deltagarens förutfattade uppfattning om kriminella i allmänhet kommer fram och inte just attityden ur det specifika fallet och därmed risk för minskad *validitet*. De generella påståenden i enkäten om kriminella personer som de menat vara svåra att besvara utifrån deras känslor, till exempel ett påstående som, *Du måste ständigt vara på din vakt när du har med en kriminell person att göra*. Detta påstående kan vara komplicerat att svara på om man inte vet hur det är att umgås eller träffa en kriminell person. Dock har undersökningen resulterat i ganska stora skillnader i attityder mellan brotten vilket visar på att den manipulerande faktorn har fungerat. Deltagarna kan även bära med sig

olika händelser och erfarenheter (historia) som kan påverka hur de svara på påståendena och frågorna, exempelvis kan den kognitiva komponenten ha betydelse.

Andra delen av enkäten som behandlar vilken attityd deltagarna tycker en förhörs ledare ska ha till den misstänkte, mäter inte riktigt vilken attityd de själv faktiskt skulle ha visat den misstänkte om de hade utfört ett förhör vilket påverkar validiteten. Den enkät som valdes är en enkät som är tänkt att användas för att undersöka intagnas upplevelser av polisförhör och rättegång. Frågorna i enkäten fick manipuleras för att passa studien. Dels fick enkäten ändra inriktning från intagna till kriminella, dels fick frågorna vändas, till exempel fick frågan "I vilken utsträckning var din förhörsledare aggressiv mot dig?" vändas till "I vilken utsträckning anser du att förhörsledaren kan visa aggression mot misstänkt gärningsman under förhören?". En negativ aspekt med denna vändning är att den nya formen av frågan kan framstå som provocerande och det finns risk för att deltagarna svarar aldrig av principskäl. När det gäller *reliabiliteten*, går det ändå med god säkerhet att fastställa att enkätfrågorna, utarbetade av kunniga forskare, mäter attityder mot kriminella och attityder om förhörsmetod.

Om man skulle gå vidare med studien skulle det främst vara intressant att utföra undersökningen på yrkesverksamma förhörsledare för att se om de trots erfarenhet, utbildning och en viss vana vid olika typer av brott skulle ge liknande resultat. Det skulle också vara intressant att studera attityder utifrån ett etniskt perspektiv, samt att utforska andra typer av brott och göra jämförelser med flera olika brott samtidigt. En ny undersökning kunde också innebära att använda en annan typ av manipulerande faktor. Istället för att läsa om ett fall, kunde deltagarna få lyssna på ett vittne som berättade om exempelvis en upplevd misshandel, för att sedan låta samma deltagare förhöra den misstänkte, för att se om resultatet blev annorlunda. Det skulle också vara önskvärt att med en annan metod, t.ex. implicit associations test (IAT), undersöka utvecklandet av ett förhör på ett mer omedvetet sätt.

Målsättningen för en annan enkät skulle kunna vara att undersöka skillnad i skuldpresumtion mellan brotten, vilket även skulle kunna undersökas med IAT. På så sätt skulle både explicita och implicita attityder kunna undersökas. I den explicita delen skulle deltagarna även kunna få välja ur en lista med förhörstekniker som att *ställa upprepade frågor, hota att blanda in andra, lova att det skulle få ett slut om*, och så vidare, för att få en uppfattning om det fanns skillnader i hur deltagarna utvecklade ett förhör. Det senare i linje med Kassin, Goldstein och Savitskys (2003) studie.

Övergripande har studien svarat på frågeställningen genom att visa att det finns en risk för att attityden mot en misstänkt kan variera beroende på det brott den misstänkte är misstänkt för, detta kan påverka hur en förhörsledare utformar ett förhör. Enligt föreliggande studie gäller denna problematik endast kvinnor. Kvinnor visade sig vara mindre humana i sin syn på att förhöra våldsbrottslingar jämfört med ekonomiska brottslingar. Männerna visade ingen skillnad i sin humanitära syn mellan de båda brotten. Studien visade även att en mer negativ attityd till kriminella relaterar till mindre humana förhörsattityder, i detta avseende fanns ingen skillnad mellan könen. Dock har detta resultat inte visat på att det skulle finnas någon skillnad mellan brotten. Ur de övriga aspekterna fanns inga signifikanta skillnader mellan könen. I realiteten kan detta innebära att förhörsledarens attityd och beteende till den misstänkte kan vara olika beroende på vilken typ av brott han eller hon är misstänkt för. Eventuellt kan risken för det berörda förloppet öka om förhörsledaren är en kvinna. Även då studien är utförd på icke yrkesverksamma förhörsledare visar en studie av Holmberg och Christianson (2002) att svenska poliser vid förhör uppfattas av vissa intagna på ett otåligt, fördömande och oempatiskt sätt beroende på vilket brott den intagne är misstänkt för.

Referenser

- Angelöv, B. & Jonsson, T. (2000). *Introduktion till socialpsykologi*. Studentlitteratur: Lund .
- Applegate, K. B., Cullen, T. F. & Fisher, S. B. (2002). Public views toward crime and correctional policies: Is there a gender gap? *Journal of Criminal Justice*, 30(2), 89-100.
- Ask, K., & Granhag, P.A. (2008). Psykologiska påverkansfaktorer vid utredningsarbete. I: P. A. Granhag & S.Å. Christianson (red). *Handbok i rättspsykologi*. Stockholm: Liber: 161-174.
- Christianson, S. Å. & Montgomery, H. (2008). Kognition I ett rättspsykologiskt perspektiv. I: P. A. Granhag & S. Å. Christianson, *Handbok i rättspsykologi*. Stockholm:Liber, s 87-121
- Clore, G. L., & Schnall, S. (2005). The influence of affect on attitude. In D. Albarracín, B. T. Johnson, & M. P. Zanna (Eds.), *The handbook of attitudes* (pp. 437-489). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Cohen, J. (1992). A Power Primer. *Psychological Bulletin*, 112 (1), 155-159.
- Fabrigar, L. R., MacDonald, T. K., & Wegener, D. T. (2005). The structure of attitudes. In D. Albarracín, B. T. Johnson, & M. P. Zanna (Eds.), *The handbook of attitudes* (pp. 79-124). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Frijda, N. H., Kuipers, P. & Schure, E. (1989). Relations Among Emotion, Appraisal, and Emotional Action Readiness. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57(2), 212-228.
- Frodi, A. (1978). Experiential and Physiological Responses Associated with Anger and Aggression in Women and Men. *Journal of research in personality*, 12(3), 335-349.
- Grossman, M. & Wood, W. (1993). Sex Differences in Intensity of Emotional Experience: A Social Role Interpretation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 65(5), 1010-1022.
- Haghighi, B., Lopez, A. (1998). Gender and perception of prisons and prisoners. *Journal of Criminal Justice*. 26(6), 453-464.
- Holmberg, U. & Christianson, S. (2002). Murderers' and Sexually Offenders' Experience of Police Interviews and Their Inclination to Admit or Deny Crimes. *Behavioral Sciences and the Law*, 20, 31-45.
- Hurwitz, J. & Smithy, S. (1998). Gender Differences on Crime and Punishment. *Political Research Quarterly*, 51(1), 89-115.
- Johnson, D. (2009). Anger about crime and support for punitive criminal justice policies. *Punishment & Society*, 11(1), 51-66.
- Kassin, S. M., Goldstein, C. C. & Savitsky, K. (2003). Behavioral Confirmation In The Interrogation Room: On the Dangers of Presuming Guilt. *Law and Human Behavior*, 27(2), 187-203.
- Kronkvist, O. & Skoglund, P. (2007). Polisförhör med misstänkta. *Växjö's polishögskola*, 3-12.
- McCorkle, C., R. (1993). Research Note: Punish and Rehabilitate? Public Attitudes Toward Six Common Crimes. *Crime & Delinquency*, 39, 240-252.
- Melvin, B. K., Gramling, K. L. & Gardner, M. W. (1985). A scale to measure attitudes toward prisoners. *Criminal Justice and behavior*, 12(2), 241-253.

- Passer, W. M. & Smith, E. R. (2001). *Psychology, The Science of Mind and Behavior*, McGraw-Hill. New York: USA.
- Roseman, I. J., Wiest, C. & Swartz, T. S. (1994). Phenomenology, Behaviors, and Goals Differentiate Discrete Emotions. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67(2), 206-221.
- Sprott, J. B. (1999). Are members of the public tough on crime?: the dimensions of public "punitiveness". *Journal of Criminal Justice*, 27(5), 467-474.
- Stalans, L. & J. (1993). Citizens' Crime Stereotypes, Biased Recall, and Punishment Preferences in Abstract Cases: The Educative Role of Interpersonal Sources. *Law and Human Behavior*, 17, 451-470.
- Stalans, L. J. & Diamond, S. S. (1990). Formation and Change in Lay Evaluations of Criminal Sentencing. *Law and Human Behavior*, 14, 199-214.
- Svernlöv, M. (1996). *Notisum*. Hämtad 2011-04-12, från <http://www.notisum.se/Pub/Doc.aspx?url=/rnp/domar/hd/HD990776.htm> och <http://www.notisum.se/Pub/Doc.aspx?url=/rnp/domar/hd/HD003499.htm>.
- United States. Dept. of the Treasury. Internal Revenue Service; Yankelovich, Skelly and White, Inc. (1984). *Taxpayer Attitudes Study: Final Report*, Hämtad från <http://ia700501.us.archive.org/11/items/taxpayerattitude00unit/taxpayerattitude00unit.pdf>
- Verplanken, B., Hofstee, G. & Janssen, H. J. W. (1998). Accessibility of affective versus cognitive components of attitudes. *European Journal of Social Psychology*, 28(1), 23-35.
- Wärneryd, K. E. & Walerud, B. (1982). Taxes and economic behavior: some interview data on tax evasion in Sweden. *Journal of Economic Psychology*, 2(3), 187-211.

Brottsfallen

Våldsbrottet

B skulle tillsammans med kollegor gå ut på en lokal i staden. L. Andersson som förövrigt är bekant med B skulle kvällen i fråga gå ut på ett annat ställe i samma stad. I ett senare skede av kvällen hamnade såväl B som L, tillsammans med respektive sällskap, på Strömparterren, en restaurang belägen på en holme i Svartån i centrala Örebro.

B har natten till d 2 sept 1989 vid restaurang Strömparterren i Örebro tilldelat L ett knytnävsslag mot ansiktet. Därefter har B pressat L mot ett staket, varvid staketet givit vika och L fallit omkull på marken.

B har vidare lyft upp L och kastat L i Svartån. B har i Svartån tvingat ned L:s huvud under vattenytan och hållit L kvar där. Gärningen avbröts genom att en annan person hindrade B att fortsätta sina förehavanden. Till följd av det våld L utsatts för av B har L bl a erhållit hudavskrapningar och blåmärken samt känt smärta och ömhet. B har under kvällen blivit provocerad av L vilket har försatt B i ett tillstånd av djup upprördhet. B:s agerande har skett under mycket stark sinnesrörelse.

Skattebrottet

K.O. är rektor för Stiftelsen Liljaskolan och är ansvarig för lönerna på skolan. K.O. har även upprättat och undertecknat deklARATIONERNA och skött bokföringen. Bokföringen har inte skett löpande utan har upprättats vid årets slut.

K.O. har varje månad under tre år lämnat in skattedeclarationer för Stiftelsen Liljaskolan som upptagit för låga belopp avseende de anställdas löner. På så sätt har avdragen skatt och arbetsgivaravgifter satts till ett för lågt belopp. K.O. har betalat in de skatte- och avgiftsbelopp som K.O. angett i deklARATIONERNA. På grundval av uppgifterna i skattedeclarationerna har automatiska skattebeslut fattats. K.O. har varit medveten om att uppgifterna var felaktiga och har endast deklarerat de belopp K. O. bedömde att stiftelsen klarade av att betala. Sammantaget under de tre åren har felaktigheterna i fråga om skatter och avgifter uppgått till beloppet, 2 933 170 kr. För varje beskattningsår har K.O. lämnat in korrekta kontrolluppgifter i början av året därpå, och efter att skillnaden mellan kontrolluppgifterna och skattedeclarationerna uppmärksammats har skattemyndigheten fattat omprövningsbeslut. Tillkommande belopp, jämte skattetillägg och ränta, har därefter betalats in.

Din röst är viktig!

Vi vänder oss till dig med förhoppning om att du vill medverka i vår undersökning om inställningar mot individer misstänkta för brott. Anledningen till undersökningen är att ta vi vill veta mer om allmänhetens attityd till misstänkta, samt hur ett förhör utvecklas i förhållande till attityden.

Enkäten börjar med att du ska läsa en kort text om ett brott. Detta brott ska du ha i åtanke när du besvarar enkätfrågorna. En enkät består av två delar varav första delen består av 36 frågor och berör din åsikt om kriminella i Sverige. Den andra delen består av 14 frågor och berör en förhållsledares beteende mot en misstänkt person. Enkäten kommer sedan att tillhandahållas av oss, undersökningsledare. Du kommer inte att uppge namn på din enkät, utan endast vilket åldersspann och kön du hör till, vilket innebär att du kommer att vara anonym. Då vi delar ut enkäten till vänner och bekanta, har vi också i vissa fall utsett en person som ska samla in enkäterna åt oss och detta för att få in resultaten snabbare. Skulle du vilja ta del av slutresultatet av undersökningen, som du har bidragit till, är det bara att höra av sig till oss.

Undrar du över något kan vi ansvariga för undersökningen kontaktas på telefonnumren nedan. Din röst är viktig och enkäten tar inte lång tid att svara på. Enkäten bör vara inlämnad till utsedd person inom 1 vecka!!

Undersökningsansvarig

Linda Martinusen, mobil nr. 070-24 22 970

Sofie Stråhlén, mobil nr. 0704-13 62 07

Vänligen ringa in om du är:

MAN eller KVINNA

Vilket år är Du född?

Har du det senaste året blivit utsatt för ett brott? Vänligen ringa in ett av svaren.

JA

NEJ

Brottsfall

B skulle tillsammans med kollegor gå ut på en lokal i staden. L. Andersson som förövrigt är bekant med B skulle kvällen i fråga gå ut på ett annat ställe i samma stad. I ett senare skede av kvällen hamnade såväl B som L, tillsammans med respektive sällskap, på Strömparterren, en restaurang belägen på en holme i Svartån i centrala Örebro.

B har natten till d 2 sept 1989 vid restaurang Strömparterren i Örebro tilldelat L ett knytnävsslag mot ansiktet. Därefter har B pressat L mot ett staket, varvid staketet givit vika och L fallit omkull på marken.

B har vidare lyft upp L och kastat L i Svartån. B har i Svartån tvingat ned L:s huvud under vattenytan och hållit L kvar där. Gärningen avbröts genom att en annan person hindrade B att fortsätta sina förehavanden. Till följd av det våld L utsatts för av B har L bl a erhållit hudavskrapningar och blåmärken samt känt smärta och ömhet. B har under kvällen blivit provocerad av L vilket har försatt B i ett tillstånd av djup upprördhet. B:s agerande har skett under mycket stark sinnesrörelse.

Vilken känsla skulle du säga du främst känner när du läser om fallet? Vänligen ringa in *ett* alternativ.

Rädsla	Sorg	Frustration	Avsky
Ilkska	Ogillande	ingen eller annan känsla	

I vilken utsträckning upplever du känslan? Vänligen ringa in den siffra som närmast motsvarar din upplevelse.

1	2	3	4	5
Mycket svagt				Mycket strakt

De påståenden som är presenterade nedan beskriver attityder till kriminella i Sverige. Det finns inga rätt eller fel svar, utan detta är endast dina åsikter. Du är ombedd att svara på frågor som uttrycker *dina* känslor för varje påstående genom att indikera huruvida du (1) Misstycker starkt, (2) Misstycker, (3) Vet ej, (4) Instämmer (5) Instämmer helt. Ange vilket svarsalternativ som stämmer bäst överrens med dina åsikter genom att skriva någon av ovanstående siffror i vänstra marginalen. Var vänlig och besvara varje påstående och med heltal (dvs ej t.ex 2.5).

Uppskattningsskala

1	2	3	4	5
Misstycker starkt	Misstycker	Vet ej	Instämmer	Instämmer helt

- ___ 1. Kriminella personer skiljer sig från de flesta andra människor.
- ___ 2. Bara ett fåtal kriminella är nämnvärt farliga.
- ___ 3. Kriminella personer förändras aldrig.
- ___ 4. De flesta kriminella är offer utav omständigheter och förtjänar att vårdas.
- ___ 5. Kriminella personer har känslor som alla andra.
- ___ 6. Det är inte förnuftigt att lita på en kriminell person alltför mycket.
- ___ 7. Jag tror att jag kan tycka om de flesta kriminella personerna.
- ___ 8. Dåliga fängelseförhållanden bidrar till bitterhet hos kriminella människor.
- ___ 9. Ger man en kriminell person lillfingret tar denne hela handen.
- ___ 10. De flesta kriminella är obegåvade.
- ___ 11. Kriminella behöver tillgivenhet och bekräftelse som oss alla andra.
- ___ 12. Du bör inte förvänta dig alltför mycket från en kriminell person.
- ___ 13. Att försöka rehabilitera kriminella personer är ett slöseri med tid och pengar.
- ___ 14. Du vet aldrig om en kriminell person är talar sanning.
- ___ 15. Kriminella människor är vare sig bättre eller sämre än oss andra.
- ___ 16. Du måste ständigt hålla dig på din vakt när du har med kriminell person att göra.
- ___ 17. Generellt sett tänker och agera kriminella människor på samma sätt.
- ___ 18. Om du ger den kriminelle respekt, får du respekt tillbaka.
- ___ 19. Kriminella personer tänker bara på sig själva.

- ___ 20. Det finns vissa kriminella personer jag litar på fullt ut.
- ___ 21. Kriminella lyssnar till saksakäl.
- ___ 22. De flesta kriminella personer är för lata för att kunna göra gott för sig själva.
- ___ 23. Jag skulle inte ha något emot att bo granne med en före detta kriminell person.
- ___ 24. Kriminella personer är helt enkelt kallhjärtade.
- ___ 25. Kriminella personer försöker bara utnyttja andra.
- ___ 26. Värderingarna hos kriminella personer är generellt sett som hos oss alla andra.
- ___ 27. Jag skulle aldrig vilja att något av mina barn dejtade en före detta kriminell person.
- ___ 28. De flesta kriminella har kapacitet att älska.
- ___ 29. Kriminella har helt enkelt ingen moral.
- ___ 30. Kriminella bör vara under sträng, hård disciplin.
- ___ 31. Generellt sätt är kriminella personer onda människor.
- ___ 32. De flesta kriminella kan bli rehabiliterade.
- ___ 33. En del kriminella personer är ganska trevliga.
- ___ 34. Jag skulle vilja umgås med en del kriminella människor.
- ___ 35. Kriminella människor respekterar endast hårda tag.
- ___ 36. Om en person gör bra ifrån sig i fängelset, bör han bli frigiven.

Följande frågor berör din åsikt om hur en förhårsledare kan eller bör bemöta en misstänkt person. Vänligen ringa in den siffra som närmast uttrycker din åsikt.

1. Hur viktigt anser du det är att förhårsledaren är **lugn** och ger den misstänkte tid till att tänka efter, prata och föra fram sina upplevelser och tankar under förhåren?

1	2	3	4	5	6	7
inte alls				mycket		
2. I vilken utsträckning anser du att förhårsledaren *inte* behöver visa tolerans och *inte* tillåta tid för misstänkt gärningsman att tänka efter under förhåret?

1	2	3	4	5	6	7
inte alls				mycket		
3. I vilken utsträckning anser du att förhårsledaren kan visa **aggression** mot misstänkt gärningsman under förhåren?

11. I vilken utsträckning anser du att förhørsledare bör visa **empati och förståelse** under förhören?

1	2	3	4	5	6	7
inte alls						mycket

12. I vilken utsträckning bör förhørsledaren visa **positiv** inställning mot den misstänkte gärningsmannen under förhören?

1	2	3	4	5	6	7
inte alls						mycket

13. I vilken utsträckning anser du att förhørsledaren bör visa **samarbetsvillighet** under förhören med den misstänkte gärningsmannen?

1	2	3	4	5	6	7
inte alls						mycket

14. I vilken omfattning bör förhørsledaren vara **hjälp**sam?

1	2	3	4	5	6	7
inte alls						mycket

Stort tack för din medverkan!